

АМЕРИЧКА ДЕСНИЦА И ТРАНСАТЛАНТСКО ПРЕСТРОЈАВАЊЕ

Са обе стране Атлантика, незадовољни бирачи уздрмали су политичке системе окупљајући се око симбола своје нације - симбола који су били бачени под ноге у време слављења глобализације, а које су сада уздигли неочекивани лидери и нека изненађујуће имена. У очима својих критичара ови покрети деле заједничку нит, тачније заједничку претњу - поновни пораст популизма и национализма које је у прошлости могао само рат да победи. Међутим у очима присталица ових покрета, проналажење заједничких елементе било је далеко теже. Можда је то заправо природно: глобализам се лако може изразити на „језику Вол Стрита“, док нације имају специфичне карактере, а националистичке вође су често незаинтересоване за координацију својих активности. Сједињене Државе нису изузете од таквих потешкоћа. Доналд Трамп је, коначно, изабран под слоганом „Учинимо Америку поново великом.“ Са неколико изузетака, расправе о будућности Америчке деснице воде се углавном из домаће перспективе.

Постоји, међутим, један врло моћан мотиватор за постављање питања да ли политичке реконфигурације у Сједињеним Државама и Европи имају заједничке корене: у демократским системима, чак и успешан популистички или националистички политички лидер, на крају ће се суочити с политичким поразом. Ако Доналд Трамп доживи пораз на председничким изборима у новембру 2020., неки ће сугерисати да је реконфигурација америчке деснице настала услед његовог избора била присиљан, непотребни подухват те да глобални либерализам сада, након четворогодишње паузе, може безбедно да се васпостави. Трансатлантска перспектива отежава одржавање тог аргумента. Заиста, прекоатлантска перспектива хитно је потребна и за реконфигурацију америчке деснице, такође. У даљем тексту описујем карактер и трансформацију америчких конзервативаца у Трампово доба, и сугеришем како ће изгледати америчка политика после Трампа - без обзира на то шта се догоди на изборима у новембру.

Реакције против режима подела

Убедљивији оквири за разумевање савремених политичких трендова на обе стране Атлантика произлазе из разматрања карактера модерне демократије. У својој књизи из 2001. *Cours familier de philosophie politique*, Пјер Мане наводи „plusieurs grandes catégories de séparations”: “séparation des professions ou division du travail; séparation des pouvoirs ; séparation de l’Église et de l’État ; séparation de la société civile et de l’État ; séparation entre représenté et représentant ; séparation des faits et des valeurs, ou de la science et de la vie.”¹ Ова одвајања су представљала мотор на којем су се либералне демократије возиле, економски, политички и друштвено. Према сопственом признању, либерализам је настојао да одвоји ствари које су историјски ишле заједно. Раздвајање професија омогућило би било коме да створи предузеће и профитира од њега, и надамо се тиме допринесе добробити свих. Подела власти омогућила би модерним државама да задрже моћ, а да не склизну у тиранију. Раздвајање цркве и државе ослободило би Цркву да проповеда јеванђеље, истовремено допуштајући држави да се ефикасније фокусира на цивилне циљеве. Грађанско друштво цветало би без мешања државе. Представничка влада осигурала би користи демократије без потребе за директном демократијом. И коначно наука, слободна да тежи за знањем како то сама дефинише, била би свеукупно корисна за људски род.

Запад не би међутим требало да одређују ове тенденције раздвајања, које тренутно карактеришу демократију, већ управо реакција *против* система таквих одвајања. Ове реакције имају различите облике, и ниједна реакција није свеобухватно против целине. Заиста, тешко би се могло замислити како би изгледала потпуна реакција против система одвајања: подела рада, на крају крајева, тешко да би могла да се укине. Али протест против прекомерног одвајања појавио се широм западних демократија. Многа привредна предузећа постала су одвојена од својих матичних земаља и постали су међународни бехемоти који никоме не одговарају. Раздвајање професија отишло је много даље од просте оптимизације обезбеђене поделом рада, све до појава попут оних које видимо малим словима на полећини Ајфона: „Дизајнирао Епл у Калифорнији. Склопљено у Кини.” Неефикасност фармацеутских ланаца снабдевања под оквиром глобализације сада је јасно и брутално откривена у реакцијама на избијање коронавируса. У Сједињеним Државама чини се да је подела власти често водила до административне неефикасности и политичког застоја. Одвајање цркава и државе своди се на упорно потискивање цркве у потпуности из јавног живота, до те мере да би шокирало Американце током деветнаестог, па чак и средином двадесетог века. У међувремену, чудеса које је инжењерска наука произвела у двадесетом веку чини се да неизбежно воде ка монс-

* „више великих категорија поделе“: „одвајање професија или подела рада; поделу власти; одвајање цркве и државе; одвајање грађанског друштва од државе; поделу између представљених и представника; одвајање између чињеница и вредности, или науке и живота“.

¹ Pierre Manent, (2001), *Cours familier de philosophie politique*, Paris: Fayard, стр. 27.

труозностима нове надолазеће еугенике, попут последњих мера које се одвијају под маском хуманости. Коначно, одвајање представљених и представника чини се да је све веће, с обзиром да су представници постали заробљени финансијским интересима и притиском корпорација².

Трамп и амерички конзервативни одговор

Амерички политички аналитичар Мајкл Линд описао је ову ситуацију као нови класни рат. „Трансатлантски класни рат избио је истовремено у многим западним земљама, "пише он," између елита усидрених у корпоративном, финансијском, владином, медијском, и образовном сектору и домаћих популиста чији несразмерно велики број чини радничка класа. Стари спектар левице и деснице уступио је место новој дихотомији у политици између инсајдера и аутсајдера."³ Много разматрана анализа бирачког тела из 2016. у Сједињеним Државама указује на то како је ова реконфигурација почела да се дешава. Ли Друтман, аутор наведене студије, упоредио је друштвена и економска схватања гласача за Доналда Трампа и Хилари Клинтон на изборима 2016. Открио је, што не изненађујуће, да су традиционални конзервативни гласачи фаворизовали Трампа, а традиционални либерални (или леви) гласачи подржавали Клинтонову. Оно што је Трампа погурало до победе јесте три пута већи број гласова од Клинтонове међу популистичким бирачима - оним либералним (тј. левим) о економским питањима и конзервативним у друштвеним питањима и питањима идентитета. Оно што је најзанимљивије јесте да су популисти чинили чак 28,9 одсто америчког бирачког тела у 2016. години, док су бирачи либертаријанаца – конзервативни у економији и лево-либерални у друштвеним питањима - давали само 3,8 процената бирачког тела.⁴

Трампов наступ међу популистички настројеним бирачима, велики број популистички настројених бирача и Трампово непоштовање либертаријанаца посебно су шокирали америчку десницу у целини. Од 1960-их десницу у Сједињеним Државама карактерисала је комбинација друштвеног и културног традиционализма, заједно са шире либертаријанским економским погледима. Терминологија може бити збуњујућа, јер су амерички конзервативци склони ставовима који се у европском контексту обично називају либералним или неолибералним - залажу се за минималну државу са минималном интервенцијом у приватном сектору, фаворизујући (барем теоријски) приватизацију или елиминацију многих владиних служби и сумњају у јавне добробити као и јавне службе, али чине изузетак када је реч о придавању значаја јакој војсци. Тај савез подстакнут је окретањем Демократске странке према левици, иако је Демо-

² Види мој текст "Corporatism for the Twenty-First Century," *American Affairs*, 4, no. 1 (Spring 2020): 89–113.

³ Michael Lind, *The New Class War: Saving Democracy from the Managerial Elite* (New York: Portfolio, 2020), 1.

⁴ Lee Drutman, "Political Divisions in 2016 and Beyond: Tensions between and within the Two Parties," *Voter Study Group*, јун 2017.

кратска странка раније била место окупљања друштвено конзервативних римокатоличких имиграната који су се залагали за корпоративистичку агенду Френклина Д. Рузвелта у 1930-има. Америчка десница је економски неолиберализам уклопила у друштвено конзервативну терминологију, привлачећи америчку традицију самоодржања и независности - што је Алексис де Токвил назвао "la doctrine de l'intérêt bien entendu"^{*}. Почевши од касних 1960-их и настављајући до 1970-их, Републиканска странка, традиционално странка друштвено либералних индустријалаца североистока, тежила је освајању гласова незадовољних, друштвено конзервативних демократа са југа. Председниковањем Роналда Регана (1981–1989) тај покрет се учврстио, а Републиканска странка постала је друштвено конзервативна и економски неолиберална странка.

Потребно је узети у обзир још један фактор пре него што објаснимо како су Републиканска странка и амерички конзервативци реаговали на Трампову победу. Токвил је био сасвим у праву када је приметио да је Америка друштво препуно удружења, при чему грађани стално формирају нова која би подстакла политичке, културне и друштвене промене различитих врста. Током друге половине 20. века, многа од ових удружења променила су се од тога да су била органски изрази забринутости грађана, до великих фондација које су унапредиле агенде својих финансијера. На десној страни, ова промена значила је да су конзервативни истраживачки центри, политичке активистичке групе и сл. усвојили готово универзално либертаријанско гледиште, јер су финансијери који су их држали у животу имали либертаријанске погледе на економију. Сходно томе, на типичним конзервативним предавањима за универзитетске студенте друштвено конзервативни студенти били су под утицајем разних врста либертаријанских доктрина слободног тржишта. Како су се амерички конзервативци ослањали на формулације енглеског либерализма у 19. веку, они су постајали све више непријатељски настројени према држави. У стереотипном приказивању америчке историје у складу с тим гледиштем, Сједињене Државе су биле либертаријански рај све до председниковања Френклина Д. Рузвелта (1933–1945), чије је драматично ширење савезне владе уништило традиционалне америчке слободе, што је довело до стварања америчке државе благостања и у складу с тим омело амерички економски напредак. Стварност је била веома различита, јер су Сједињене Државе врло рано усвојиле модел индустријализације коју је водила држава у 19. веку, у складу са доктринама Александера Хамилтона (1755-1804), једног од „очева оснивача“ Америке и првог америчког министра финансија..

Док су либертаријански бирачи имали свега 3,8% удела у укупном броју гласова на изборима 2016. године, либертаријанске идеје имале су штетан утицај на карактер модерног америчког конзервативизма. Већина америчких конзервативних истраживачких центара креирала је идеологију која се зове „фузијанизам“, а представља мешавину либертаријанске економске идеје са конзервативним или традиционалним погледима на породични живот и друштвене

^{*} доктрина добро схваћеног интереса.

обавезе. По завршетку Хладног рата, либертаријанизам се померио удесно, а Републиканска странка дошла је на власт у Конгресу САД на изборима 1994. године, са циљем смањења владиних трошкова и социјалних бенефиција. Иако либертаријанизам није остварио своје главне циљеве (надао се такође да ће елиминисати бројне савезне агенције, попут Министарства за образовање), потписани су споразуми о слободној трговини уз подршку републиканаца и демократа. НАФТА, северноамерички споразум о слободној трговини, потписан је 1994. године, а Кина је ушла у Светску трговинску организацију 2001. године. Током овог периода, Сједињене Државе замислиле су будућу економију као комбинацију монетизације интернет технологија (за време и после „dot-com мехура“) и транзицију од запошљавања у тешкој индустрији ка привреди услужног сектора (угоститељство итд.). Са неколико изузетака, амерички конзервативци имали су мало или ништа да кажу о овој промени због које је производно језгро америчке економије било поремећено. Како су фузијанистички конзервативци пренели економски део свог размишљања на либертаријанце, они су исказали жељу да "дозволе тржишним силама да делују." У недостатку економске политике која би помогла обичним Американцима и припадницима радничке класе, инсистирање конзервативаца на очувању традиционалних породичних структура постало је испразно и моралистичко. Многи друштвено конзервативни гласачи црначког или хиспанског порекла избегавају Републиканску странку из овог разлога. Друштвено конзервативни бели гласачи, чак и они којима републиканска економска политика не помаже, остали су уз странку у нади да ће републикански председници именовати друштвено конзервативне судије у Врховном суду САД-а и другим савезним судовима. У Сједињеним Државама легализација абортуса и истополних бракова на националном нивоу уследила је одлукама Врховног суда (Ро против Вејда 1973. и Обергефел против Хоџса 2015.), а не путем законодавне власти. Преломна тачка током кампање 2016. била је Трампова одлука у мају те године да објави листу могућих кандидата за чланове Врховног суда како би уверио „пролајф бираче“ да се налази на њиховим идеолошким позицијама.

Уложени су повремени напори у реформу Републиканске странке дуж мање либертаријанских линија: нпр. „саосећајни конзервативизам“ током председничке кампање Џорџа В. Буша и „реформски конзервативизам“ до краја Бушове администрације 2008. године. Реформски конзервативизам пружио је скромне предлоге за стварање економске политике која би била кориснија друштвено конзервативним бирачима у Републиканској странци. Ти предлози су, међутим, били углавном мали и индиректни, као што је ширење пореског кредита за децу да би се родитељима олакшало одгајање деце. Реформски конзервативизам није понудио визију политичке економије - како би америчка економија требало да изгледа у целини и каква би била улога државе у омогућавању такве економије. Ситуација коју је Трамп затекао 2015. и 2016. била је она у којој се Републиканска странка углавном држала реторике коју је креирала у 1970-им и 1980-им, типично америчка нарација о предузетничком ризику и тријумфу – моделу капитализма слободног тржишта који није имао сличности са изразито финансијским капитализмом 21. века, сада вођеним

минимизирањем домаћих трошкова радне снаге и заменом старе производне економије економијом заснованом на интернету, финансијском и услужном сектору.

Типологија америчких конзервативаца

Сада је прича о Трамповој победи 2016. године увелико позната. Трамп је апеловао на гласаче радничке класе у традиционално демократским областима кључних „држава језичака на ваги“ - државама које идеолошки нагињу улево или удесно у зависности од политичких околности и имају довољну тежину да промене председничке изборе. На пример, 2016. године многи окрузи у западној Пенсилванији који су срце радничке класе, а који су били највише погођени кризом, усмерили су према Трампу 25% гласова више у односу на изборе 2012. године. Трамп је 2016. године освојио Флориду, Мичиген, Пенсилванију и Висконсин, док је изгубио две важне државе, Минесоту и Нови Хемпшир. Свих шест држава остаће важна изборна попришта до 2020. године, посебно ако Демократска странка номинује Џоа Бајдена, који има снажан однос са бирачима радничке класе и црначким бирачким телом. Бајден би лако могао угрозити Трампов наступ у Пенсилванији, Мичигену и Висконсину, као и у осталим државама од изборног значаја.

Изненађење због Трумповог избора било је подједнако велико у Сједињеним Америчким Државама, као и на другим местима, јер су конзервативци, посебно они који су идеолошки више либертаријанци, водили кампању против њега на прелиминарним изборима 2016. године. Амерички конзервативци су се од избора поделили у три главне категорије: 1) оне који су се супротставили Трампу, и даље му сеprotиве надајући се поновној контроли Републиканске странке на пробизнис, *laissez-faire* платформи последњих деценија 2) оне који су у почетку били сумњичави према Трампу, али су се окупили због национализма 3) оне који су користили Трампово председавање да би подстакли нови облик конзервативизма и самим тим нову десницу. Осврнимо се укратко на ове групе конзервативаца.

Заједнички названа „Никад за Трампа“, група 1 је још више нарасла у периоду од 2016. године. Првобитно организовани око магазина који је сада већ престао да постоји „Викли Стандард“ Била Кристола, „Никад за Трампа“ су себе описивали као неоконзервативце из доба Џорџа Буша – оне који су се напољу залагали за рат у Ираку а у домовини за Вол Стрит капитализам. Трамп је прекршио оба ова начела и изазвао код њих бес. За њих је противљење Трампу створило оно што неки саркастично називају „синдром растројства Трампом“; основали су нове интернет-странице као што су *Bulwark* и *Dispatch* (Џона Голдберга), чији се садржај не разликује много од онога због чега Трамп бесни на на CNN и MSNBC. Њихова водећа политичка личност је сенатор Јуте Мит Ромни, председнички кандидат који је изгубио 2012. године. Недавно су поједине присталице „Никад за Трампа“ подржале Џоа Бајдена за изборе 2020. године. Они су организовали малу конференцију „Принципијелном конзерва-

тивизиму“ у Вашингтону, у фебруару, и такође су користили слоган „conservatism conserved (конзервирани конзервативизам)“. Као што име каже, «Никад за Трампа “ тумаче фузионистичку конзервативну политичку оријентацију из 1980их, као таблице вечних заповести. Иако Трампа нападају зато што ставља своје личне интересе испред земље, они су више него вољни да се придржавају конзервативних принципа (на пример, о слободној трговини), иако је земља била погођена идеолошком применом тих принципа. Њихов став према страдалим деловима Сједињених Америчких Држава се граничи са занемаривањем. С обзиром на то да је Трампова подршка међу републиканцима 90 посто, Никад за Трампа су постали група коју подржавају сарадници псеудоинтелектуалци који немају готово никакво упориште у Републиканској странци. Њихова визија Републиканске странке као савеза између социјалних конзервативаца и економских либертанаца – при чему странку воде ови други – распала се у дроњеке.

Друга група конзервативаца представљала је Трампа првенствено националистички, али су оставили нетакнут традиционални амерички (антиетатистички) конзервативизам. Међу гласачима, то су били Американци који су тежили Трамповом слогану „Учинимо Америку поново великом“, упоредо са имиграционим ограничењима и одбацивањем интернационализма у спољној политици. Поједини конзервативни интелектуалци су од почетка прихватили националистички оквир, попут Мајкла Антона, чији је чланак „Лет 93 избори“ (који се односи на несрећни лет у септембру 2011. године) оштро нагласио супротности Трампа и Хилари Клинтон. Пишући 2016. године на блогу ироничног назива „Часопис за мериичку величину“, под псеудонимом Публиус Дециус Мус (блогу на коме сам и сам сарађивао), Антон је осудио конзервативце због тога што су се залагали за идеологију слободног тржишта и неоконзервативну спољну политку, упркос понављаним неуспесима. Ова група националистичких конзервативаца окупила се око публикација калифорнијског Института „Клермонт ривју оф букс“, као и онлајн публикација „Америчка мисао“ и „Америчка величина“. Осим тога што је постала више националистичка у спољној и имиграционој политици, ова група је мало говорила о импликацијама шире политичке промене.

Прошлог лета израелски интелектуалац Јорам Хазони је организовао конференцију у Вашингтону под називом „Национални конзервативизам“, како би окупио интелектуалце и политичаре који одбацују оквир „Никад за Трампа“. Хазонијева одбрана национализма, објављена 2018. године у књизи „Врлина национализма“, је међутим много више *суи генерис*. Према Хазонију, нације су стални опоненти империјама, против којих се увек налазе у борби. Тешко је уклопити у овај оквир нације које су постале или стекле империју (на пример, шта би антиимперијалистички национализам рекао о Алжиру?). Хазонијев поглед на нације заснива се углавном на Старом завету и искуству Израела и Енглеске, као и на посебном енглеском погледу на конзервативизам као подрационални и традиционалистички. Национални конзервативизам је изразито протестантски, зато што је Хазони заступао став да су акције Хенрија осмог створиле Брегзит у противљењу црквеном империјализму. Иако отворе-

но сарађује са европским популистима и националистима, национални конзервативизам није имао много тога да каже о изворима континенталне десничарске мисли, од Римског права до Цркве или конзервативне употребе државе.

Национални конзервативизам, био је међутим важан из два разлога. Прво, понудио је име под којим су про-Трампови и анти-Трампови неоконзервативци могли да се окупе. Многи вашингтонски политичари који би из спољно-политичких разлога били савезници или би се придружили неоконзервативцима под Бушом, ујединили су се око Трампа и били против групе „Никад за Трампа“

Други разлог зашто је конзервативни национализам важан је то што се проширио изван Сједињених Америчких Држава, кроз организацију конференције у Риму, у фебруару 2020. године, чији је циљ било окупљање конзервативних националиста из различитих европских држава (међу француским учесницима нашли су се Марион Маришал, Едуард Исон, Франсоа де Воје, Ерик Тење и Жак де Жилебон.)

Конференција у Риму је била важна из више разлога. Прво, то је можда било прво изражавање интереса главних америчких конзервативаца за разна европска десничарска политичка кретања. Ради трансатланске политичке реконфигурације, такве америчко-европске везе су сигурно неопходне. Друго, конференција је у великој мери избегла типичан недостатак америчких политичких напора у Европи, који углавном представљају покушаје ширења америчких политичких идеологија – попут ширења *laissez-faire* идеологије у годинама након пада комунизма (замисао траје и данас!). На крају, конференција о националном конзервативизму је омогућила „органске“ изразе конзервативизма сваке од европских земаља учесница – Француске, Шпаније, Италије, Мађарске и других. Напори попут ових су недостајали америчкој десници.

Потешкоћа са којом се суочава савремени конзервативизам је у томе што је првенствено оријентисан на преиспитивање самог конзервативизма, а не на размишљање о изазовима савремене политике. Национални конзервативизам и (анти-Трамп) принципијелни конзервативизам, оба излажу аргументацију о садржају конзервативизма. У англоамеричком контексту, национални конзервативизам, како га одређује Јорам Хазони, истиче историјски конзервативизам (или традиционализам), национализам (против империјализма), религију, ограничену извршну власт и индивидуалне слободе. Иако је „национализам“ елемент који се прелива и у друге земље, историјски емпиризам и ограничена извршна власт нису најважнији политички концепти, нарочито у доба економске кризе и ванредних ситуација.

Из верског (екуменског) конзервативног часописа „Прве ствари“ у марту 2019. године, потекла је у вези са овим извесна декларација која носи назив „Против мртвог консензуса“. То писмо, које је потписало 15 конзервативних интелектуалаца, истиче да је «стари конзервативизам често пратио исто што и либерализам – наиме, индивидуалну аутономију» и «потчинио се порнографизацији свакодневног живота, култури смрти, култу компетитивности.» Нацио-

нални конзервативизам представља важну алтернативу неоконзервативизму и омогућава спајање конзервативаца који желе да искористе нови „националистички“ моменат. Али остаје да се види може ли понудити програм јавних политика или концепцију за тренутне политичке околности, која обухвата и америчку и европску ситуацију. Као илустрацију проблема, узмите у обзир да се национални конзервативизам бави мало или нимало концептом „државе“, политичким концептом који се често занемарује у англоамеричком контексту. Са истим проблемом се суочио часопис *Прве ствари* када је попримао шири постлиберални и националистички идентитет.

Конечно, многи „типични“ конзервативни активисти су се ребрендирани као присталице Трампа. За оне који нису упознати са конзервативним активизмом у Сједињеним Америчким Државама, тешко је разумети колико је огромна сцена и, посебно, колико новца и зараде је присутно у конзервативном активизму. Највеће активистичке конференције, лидери и медијске личности - попут Конференције конзервативне политичке акције, *Turning Point USA* (и њеног лидера Чарлија Кирка), медијских личности попут Бен Шапира и безброј других - сви су се ребрендирани као „МАГА“ конзервативци. Већим делом, међутим, ти покрети нису значајније изменили своје политичко становиште од времена пре Трампа. На почетку Обаине администрације, феномен *Tea Party* (подсећајући на протест енглеских колониста из 1773. због пореза) формирао се у знак протеста против избављења банака од стране владе током кризе другоразредних хипотекарних кредита и протеста због закона који су подразумевали фискалне подстицаје, које је председник Обама користио како би се изборио са рецесијом која је уследила. *Tea Party* је посегнуо за снажним антивладним ставом који се повезивао са конзервативизмом кроз председничку кандидатуру Берија Голдвотера 1964. године. Многе студентске и омладинске конзервативне активистичке групе попут Младих Американаца за слободу (основане 1960), које датирају из те генерације и данас имају исту *laissez-faire* идеологију.

Конзервативни активисти у том смислу углавном немају интелектуалну позадину или интерес за политичком стратегијом, већ су у бити медијске личности које желе да уновче политички моментум. Иако се амерички свет конзервативног политичког активизма може чинити импресивним, он је постао прилично оптерећен финансијским мотивима и вештином продаје. Како десница у Француској гради своје мреже, важно је одржати их отвореним за могућност стварних политичких промена и престојавања. Дискусије на Конвенцији деснице биле су, у том погледу, далеко боље од америчких активистичких конвенција: предност гивке организације је у томе што људи заправо могу разговарати о томе шта чинити даље; недостатак америчких активистичких конвенција је у томе што оне углавном постоје да се продају медијски производи.

Многи конзервативни активисти који су на Трамповим скуповима или конзервативним политичким конвенцијама носили капе МАГА-е су, дакле, једноставно анитиимиграциони либертаријанци. Да будемо искрени, већина њихје тамо само због зараде. Разговарајте са њима о потреби да држава подр-

жи домаћу производњу или о потреби да се подстакне заснивање породице путем програма попут оног у Мађарској, и вероватно ће вас назвати социјалистом. Генерално, осим противљења имиграцији и подршке америчкој војсци, они уопште немају визију чему би влада требало да служи. У различитим околностима, они би се вратили антивладином ставу заједно са противљењем повећању потрошње на федералном нивоу. Иронично, онда, многи конзервативни активисти МАГА-е не одражавају схватања изборних јединица које су допринеле Трапковој победи 2016. године.

Постлиберална десница

Трећа група конзервативаца су они који узимају Трапвов избор, Брегзит и успон популистичких и националистичких политичких покрета у Европи како би показали да је конфигурација политичких идеологија непосредно пре 2016. године изгубила корак са стањем на терену. Како овој групи припадам и ја, прелазим овде од описивања околности америчког конзервативизма до излагања, у кратким цртама, аргумента за ову врсту конзервативизма. Већина мојих аргумената може се наћи у дужој форми, у часопису *American Affairs*, кварталном часопису који сам основао заједно са Џулијусом Крејном 2017. године (<http://americanaffairsjournal.org>).

Важно је схватити да је амерички конзервативизам антиетатистички од када је учествовао у опозицији експанзивном *New Deal*-у Френклина Д. Рузвелта током Велике депресије 1930-их, а нарочито његовом формулацијом након Другог светског рата. Антиетатистички сојеви америчке мисли су продрли овде много дубље него у Европи, делом захваљујући првобитним искуствима Америчке револуције, а делом захваљујући федералном систему власти. У америчком систему, свака од педесет влада је формирана од народа тих савезних држава, а федерална влада је формирана од америчког народа у целини, за посебне сврхе повезане са националним интересом. Чак и међу конзервативцима који сами по себи нису антиетатистички настројени, непријатељство и скептицизам према савезној или националној влади је дубоко. Када се посматра амерички конзервативизам из Француске, важно је имати на уму ту чињеницу. Док многи француски конзервативци желе да реформишу државу која гуши предузетништво и због тога себе сматрају либералним у том погледу, америчка држава нема толико видљиво присуство у свакодневном животу. Узмите у обзир да је здравствена заштита у приватним рукама, јавни универзитети нису бесплатни, порези „не гуше“, а радна снага је лабаво регулисана. Ипак, већина америчких конзервативних интелектуалаца, активиста, новинара, представника *think-thank* сектора и других, и даље се понашају као да је главни непријатељ федерална влада, или користе такву реторику о опорезивању која није промењена од оних дана када су били виши појединачни порези, пре него што је Реган смањио порезе 1981. и 1986.

Са становишта треће групе конзервативаца, либерални поглед на државу као чувара мира и индивидуалних слобода - поглед већине америчких конзер-

вативаца пре Трампа - није адекватан одговор на тренутну ситуацију. Потребна је корекција у *правцу ка држави*. О овоме америчка десница треба више да научи од европске деснице, него што је то обратан случај. На основу моје дискусије о бирачком телу из 2016. године, изборне јединице које су Републиканце довеле на власт би се вероватно сложиле. Према великом истраживању ставова одрасле популације из марта 2019. године, мноштво испитаника се залаже за повећану федералну потрошњу у готово свим аспектима: образовању, борачким давањима, обнови аутопутева и мостова, *Medicare* (здравственој заштити за старије која се финансира од стране државе), заштити животне средине, здравственој заштити, научним истраживањима, социјалној заштити (повластицама за старије особе), помоћ лицима са посебним потребама, домаћем антитероризму, одбрани и за помоћ лицима са посебним потребама у свету. Само у категорији помоћи незапосленима, испитаници се у већој мери залажу за одржавање постојећег нивоа издвајања (43% испитаника), него за повећано издвајање (31% испитаника).⁵ Трампова победа сугерише да је већина Американаца за повећану државну интервенцију како би се економска производња ускладила са националним интересом, и који се, такође залажу за престанак све већег лудила културног прогресивизма и за промене у корист породице.

Начин на који би требало сагледати овај покрет, према мом мишљењу, јесте кроз призму наставка одржавања или повећања моћи државе у Сједињеним Државама. Питање је једноставно да ли ће десница хтети да користи моћ која јој је на располагању, и то да је користи у име општег добра. Америчка десница 20. века се, пре свега, посветила нерегулисаним тржиштима и либертаријанизму што је донело велики број финансијских криза, пад домаће производње и немогућност контролисања морала у друштву. Ипак, и поред свега, конзервативци и даље говоре да је либертаријанизам најбоље решење.

Оно што постлиберална перспектива сугерише је да је политичко реорганизовање могуће, али да десница мора да се фокусира на реалне проблеме с којима се суочавају привреда и америчке породице, а не на конфликте око садржаја конзервативне идеологије. На конгресу у Паризу 2019. године, дошло је до дискусије о обједињавању фракција конзервативаца под новом заставом. Овај приступ можда није најбољи за постизање трајног политичког реорганизовања у корист деснице (што би требало да буде главни циљ деснице, као што је случај код левице). Политичко реорганизовање није само питање обједињавања посвађаних фракција. Уместо тога, циљ би требало да буде обједињавање десних политичких пракси и десне идеологије под једну заставу која ће успети да поведе већину гласачког тела. Та база постоји. Неуспех је само на нивоу политике и идеологије.

Годинама, десница није имала водећу идеологију, док је за левицу то био марксизам, а за центар либерални капитализам. Када десница мисли о себи само у постојећим оквирима конзервативизма, она или брани или подупире неолиберални капитализам, чији су недостаци сада изложени. Када конзервативци о себи размишљају као о чуварима либерализма, они непотребно изоб-

⁵ Pew Research Center, "Little Public Support for Reductions in Federal Spending," 11 април, 2019.

личавају своје мишљење о томе шта су важни политички и економски проблеми. Неки десничари (као они у Француској 1968. године) дали су аргумент да је прави либерализам политички одговоран, да више чува слободе него што их конзумира и да је заснован на дефинисаној политичкој заједници. Терет либерализма се састоји не само од тога да покаже дијагнозу одређеног политичког проблема већ и да на њега одговори. Пошто су ствари које су наш политички систем довеле до кризе урађене у име либерализма - од либерализације порнографије, преко либерализације тржишта, све до глобалне оргије либералног капитализма у целини, сматрам да не постоји главни политички консензус у конзервативној одбрани либерализма.

Политика Нове деснице

Ако размотримо подручја политике која могу и која би требало да покрену политичке промене у САД, за америчку десницу као важне, истичу се две агенде: породична политика и индустријска политика. Прво, сама прича о културним притисцима са којима се породице суочавају, као што то обично раде амерички конзервативци, није довољна. Породице себи не могу да приуште децу, а стопа фертилитета пала је на 1.8. Сједињене Државе имају финансијске ресурсе за породичну политику, попут оне у Мађарској и другде, која би заиста стимулисала формирање породице - и креирање, за конзервативце, стабилне изборне базе. У чланку који сам објавио у часопису *American Affairs* у јесен 2019. године, изнео сам став о томе како би требало да изгледа финансијска подршка породицама у САД, породице са једном дететом требало би да добијају годишњу накнаду од 6.500 \$, породице са двоје деце 11.500 \$, са троје 17.000 \$ итд. Француска такође размишља о сличним мерама. Иако је дебата о „великој замени становништва“ непопуларна и контроверзна, сигурно је да је усмеравање ресурса државе ка конзервативним циљевима политички разумно. Као што показује тренутна криза изазвана корона вирусом, брзе политичке промене могуће су под екстремним околностима и десница мора бити спремна да крене са плановима потрошње који помажу општем добру.

Везано за програм подршке породици, требало би размотрити питање доношења закона о *пристојности* којим би требало ограничити дистрибуцију порнографије. У последњих четрдесет година, ови закони нису примењивани. Нажалост, либертаријанске тенденције на америчкој десници су овоме допринеле. Конзервативци су учинили мало да зауставе огромну плиму порнографије коју је интернет донео у последњих двадесет пет година, а многи националистички конзервативци оклевали би да спроведу било коју политику која би могла да се окарактерише као „цензура“. Иако је *пролајф* покрет у Сједињеним Државама велики, кампање против порнографије су слабе. Међутим, све је већи притисак на америчку савезну владу да истражи трговину људима од које зависи порнографска индустрија. И овде националистичка десница није много понудила, док постлиберална десница захтева разумну цензуру опсцених садржаја. Амерички конзервативци требало би да се угледају на француске антипорнографске покрете попут „Stop au Porno“.

Друго подручје напретка у конзервативном размишљању односи се на индустријску политику. У Сједињеним Државама индустријска политика је у великој мери нестала из јавног дискурса након завршетка Хладног рата и светске транзиције ка отвореној економији и другим облицима либерализације. За то време, међутим, Сједињене Државе су спроводиле економску политику - премештања радне снаге у *оф шор* зоне и прелазак на дигиталну и услужну привреду. Од 1990. године НР Кина је брзо повећавала свој удео у високотехнолошкој производњи, док је раст продуктивности у САД заустављен. Америчке компаније постале су мање иновативне, мање инвестирају, а многе од њих троше значајан део зараде повећавајући цене сопствених акција. Резултат тога је да су се образовни и здравствени сектор увећали, заједно са туризмом и угоститељством, док је много традиционалних занимања пропало.

Политичари попут америчког сенатора Марка Рубиа нарочито враћају индустријску политику у јавни дискурс, тврдећи да национална безбедност захтева да одржавамо капацитет индустријске производње, не само кроз трговину акцијама у Трамповом стилу, већ усмеравајући америчка улагања у напредне производне секторе. Влади извештаји из Рубијеве канцеларије наглашавали су потребу за супротстављањем кинеском плану за доминацијом у светској производњи до 2025. године. У НР Кини постоји снажнији програм индустријализације који води држава. Иако се често сматра да је индустријска политика прикладнија за економије у развоју, застрашујућа је стварност да западне економије заостају у поређењу с напретком Кинеза у комуникационој 5Г технологији, вештачкој интелигенцији и многим другим областима. Криза са корона вирусом је такође нагласила америчку зависност од лекова кинеске производње. Свеобухватна породична политика пружиће државницима десног идеолошког усмерења стабилност за спровођење елемената економске политике који се морају увести што пре јер су неопходни.

Као део ове реконфигурације, римокатоличко социјално учење враћа се на сцену. У Сједињеним Државама римокатоличко социјално учење сматра да би (римокатоличка) левица требало да се бори за социјалну правду и прерасподелу богатства, а десница, само против абортуса. Током Хладног рата, римокатолици деснице имали су тенденцију да се држе подаље или барем да се не позивају на социјално учење Римокатоличке цркве, јер је она такође заговарала антинуклеарни став у спољној политици. У складу с тим, конзервативни римокатолици у доба касног Хладног рата усвојили су став да је амерички политички систем (схваћен као *laissez-faire* економија и морални конзервативизам) најбољи режим, под условом да буде допуњен моралним учењима римокатолицизма. Конзервативни римокатолици су стога, склони да умањују допринос цркве у економској сфери. Као *reductio ad absurdum* овог приступа, Џорџ Вајгел, познат и као биограф папе Јована Павла II, проблематизовао је делове енциклике *Caritas in veritate* папе Бенедикта XVI из 2009. године, који позивају на формирање тела за глобални економски надзор, а за које сматра да се не могу приписати самом папи него његовим сарадницима. Данас се, међутим, римокатоличко социјално учење враћа на страну деснице, јер конзервативци почињу да размишљају о томе како да економија служи човеку, а

не обрнуто. „Црквена традиција“, како је написао сенатор Рубио у часопису *Прве ствари*, „пресеца идентитетске етикете, инсистирајући на неприкосновеном праву на приватну својину и опасностима марксизма, али и на суштинској улози синдиката.“ Одговор на савремену економску дислокацију такође ће захтевати обнову црквене корпоративистичке традиције усмеравања пословања у име општег добра (као у енциклици *Quadragesimo anno* папе Пија XI).

Идеолошки такмаци: национализам, корпоративизам и чак ... интегрализам?

Оно што десница још није пронашла јесте идеологија кроз коју би се интегрисали ови елементи нове политике, која користи државу за циљ општег добра. Међутим, како имплицира реакција против система сепарације у либералној демократији, већина или потенцијална већина изборних јединица на Западу жели да њихове нације буду интегралне целине: да имају контролу сопствених граница, да економија буде стављена у сврху општег добра, да постоји могућност подизања успешних породица, те да постоји капацитет за одржавање стратешке предности над нарастајућим супарницима са Далеког Истока.

Откриће гласача са етички десничарским и економски „етатистичким“ погледима из 2016. се огледало и другде. У Уједињеном Краљевству ова групација се показала снажном, како на Референдуму о Брегзиту из 2016, тако и на изборима из децембра 2019, који су фактички били други референдум о Брегзиту. Иста бирачка групација је одржала на власти Виктора Орбана у Мађарској, а успоставила и проширила је и десничарску већину у Пољској. Државе за које су медији претходно веровали да су имуне на популистичке покрете, попут Шпаније, показују растуће кораке у том смеру. Иако су околности другачије, свака од ових промена иде сличним путем. На некој тачки тог пута, предузимљива десничарска странка схвата да је либерализам постао исцрпљена идеологија – исцрпљена због своје неспособности да јасно артикулише шта је то опште добро, као и због своје неспособности да инспирише лојалност и заједничку жртву која је потребна националним државама за функционисање.

Где год да је десница успешна, она се приближава постлибералном политичком ставу реинтеграције друштва, економије и државе. Да би то учинила, она мора почети са базом друштвено конзервативних гласача, јер су гласачи снажније подељени у односу према друштвеним него према економским питањима. Уместо да покушава ове гласаче да претвори у економске либерале, десница треба да им да оно што они желе: економију оријентисану према нацији кроз коришћење државних средстава, те друштво које подржава породични живот. Интерно, овај потез ће нагнати десницу да се значајно промени. Колико год традиције англо-америчког конзерватизма могле бити важне за неке сојеве конзерватизма, тренутак је да се политика и држава морају поново успоставити наспрам покушаја да се исте претворе у тржишта и глобалну заје-

дницу без граница. То ће захтевати од деснице да буде више корпоративистичка у свом приступу према усмеравању пословних активности у правцу националног интереса, те да постане више интегралистичка у погледу везе између владе и заједничког добра. Укратко о „интегрализму“: реч се вратила у моду у енглеском језику; не више ради афирмације некакве директне уније цркве и државе, већ ради аргументације о неодрживости либералне сепарације политике и општег добра, као и о потреби реинтеграције.

Већ нарастајући одговор на избијање пандемије коронавируса приморава америчку десницу да, у болној и хитној ситуацији, призна неопходност државне координације индустрије. Начин на који Републиканска партија одговори ће открити степен до ког је процес престојавања стигао. Сједињене Државе ће ускоро усвојити финансијски подстицај који није виђен још од времена Обамине администрације 2009 – када је Обамин подстицај изазвао талас негодовања конзервативаца (на датум писања, 21. марта, о овом пакету се још расправља). Сад је стигао ред на конзервативце да дају свој подстицај, који ће, надајмо се, успут повратити америчку економију на чвршће темеље. У најмању руку, очито је да је либертаријанска идеологија благо речено бескорисна у кризним временима.

Трансатлантско престојавање ће захтевати од деснице у Сједињеним Државама и Европи да заузму слични приступ – нешто што није био случај у прошлости. Постоји снажна иницијатива да се прате стратешке везе: када је десница на власти у Сједињеним Државама, европски конзервативци могу указати на то као на предзнак будућих дешавања; када десница није на власти у Сједињеним Државама, она може указати на успешне примере десничарске политике у Европи. Две стране Атлантика су потребне једна другој више него икад. Карактеристике следеће успешне деснице у Француској су већ познате. Време ће показати да ли оне могу бити изнесене на тржиште. Ако могу, онда хришћанство може не само поново задобити своју некадашњу снагу, већ се и уздићи до нових висина.

